

**ЗАРЕЦЬКА Т. І.,
кандидат історичних
наук, доцент,
Президент “Центру
Українсько-Польських
студій”**

*Інститут історії
України
НАН України*

УКРАЇНА І ПОЛЬЩА – СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО

Українсько-польські стосунки за 10 років незалежності України вже мають свою історію, сьогодні вони є стратегічним партнерством двох держав.

Концепція майбутніх українсько-польських міждержавних стосунків формувалася під впливом думок великих постатей сучасності – Редактора паризької “Культури” Єжи Гедройця, Збігнева Бжезінського та інших представників польської політико-державницької позиції.

Починати відносини наших країн, як незалежних держав, потрібно з діяльності борців за українську незалежність, дисидентів, діячів Руху кінця 80-х років ХХ століття. Саме вони розпочали процес діалогу з польськими діячами опозиції Лехом Валенсою, Збігневом Буяком, Адамом Міхником, Яцеком Куронем та іншими. У травні 1990 року у Яблонні відбулася українсько-польська зустріч парламентарів Верховної Ради УРСР, членів комісії закордонних справ: Дмитра Павличка, Богдана Гориня, Івана Драча, Вячеслава Черновола, Михайла Гориня та інших з послом

Сейму – Володимиром Мокрим, міністром – Яцеком Куронем, головним редактором “Газети виборчей” – Адамом Міхником, головою комісії у закордонних справах – Броніславом Геремеком, головою сенату – А.Стельмаховським, віце-міністром оборони – Янушем Онішкевичем та іншими. 4 травня відбувся візит до маршалка Сейму Миколая Козакевича. Мету тих нарад Дмитро Павличко висловив так: “Хочемо не тільки мати своє місце у новій констеляції Європи, а й бути в ній розумно присутніми і бажаними”¹.

Тоді мало хто вірив у Польщі, що Радянський Союз може розпастися на окремі держави. Але Яблонна заклала підвалини до подальших контактів.

У липні цього ж року Верховною Радою УРСР була ухвалена Декларація про державний суверенітет. На прес-конференції міністр закордонних справ Анатолій Зленко зазначив: “Українська РСР здійснюватиме безпосередні зносини з іншими державами, укладатиме з ними договори, обмінюватиметься дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами.” Але Богдан Горинь зазначив, що “Україна поки ще не стала суб’єктом міжнародного права”².

Зустрічі формальні і неформальні, спільні дискусії, безпосередні контакти незалежницьких українських та польських діячів закладали підвалини майбутніх міждержавних стосунків між Україною та Польщею.

Як образно написав у своїй книзі “Опозиційна особистість: друга половина ХХ століття. Політичний портрет Богдана Гориня” Тарас Батенко: “Польські політики почали оцінювати Україну як реальну силу і свого майбутнього рівноправного партнера на міжнародній арені, бо за їх переконанням, спрагли “мандрівничі” пошуки його політичної еліти в “пустелі бездержавності” вже найближчим часом мали увінчатися суверенітетом України”. Едмунд Османьчик, даруючи свою книгу Богдану Гориню, написав: “До зустрічі в незалежному Сенаті України”³.

У жовтні 1990 року була укладена “Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин”, підписана у Києві міністрами закордонних справ України А.Зленком та Польщі К.Скубишевським.

У вересні 1991 року була досягнута домовленість про обмін надзвичайними повноважними послами України та Польщі, а у січні 1992 року вже встановлені дипломатичні стосунки.

Польща першою визнала незалежну Україну, 2 грудня 1991 року Спеціальний посланник польського уряду у Києві Єжи Козакевич офіційно повідомив МЗС України про визнання незалежності України Республікою Польща⁴.

“Появу незалежної України 1991 року дуже прихильно сприйняла еліта та власне, й усе населення Польщі. ...Прихильне ставлення до

молодої української держави з боку інституцій, що мають вплив на прийняття рішень та формують громадську думку, сприяло розвитку взаємних контактів” – підсумовував Марек Сівець, секретар Бюро національної безпеки канцелярії президента Республіки Польща напередодні 10-річчя української незалежності⁵.

У травні 1992 році президенти Лех Валенса і Леонід Кравчук уклали Українсько-польський договір про добросусідство, дружні взаємини і співробітництво⁶. Його двадцять одна стаття торкаються сфер політичного співробітництва на міжнародному й регіональному рівнях, проблем міжнародної безпеки. У ньому йшлося про спільні інтереси двох країн, про взаємну відмову від територіальних претензій, забезпечення національних прав та розвитку українців у Польщі та поляків в Україні⁷.

У січні 1993 року був підписаний протокол про створення Консультативного комітету президентів України та Польщі з метою “обміну поглядами та інформацією щодо способів розвитку добросусідської співпраці та підготовки відповідних пропозицій для президентів обох держав”. Консультативний комітет складала дві комісії – з політичних питань та безпеки і зі справ національних меншин. У травні цього ж року відбулося його перше засідання. Консультативний Комітет займається проблемами регіональної безпеки, стратегією економічного розвитку та регіональної співпраці, проблемами національних меншин, проводить поточні двосторонні консультації з найбільш актуальних питань.

Були створені з депутатів Верховної Ради України та послів Сейму Польщі українсько-польська та польсько-українська парламентські групи.

Важливим для гармонізації українсько-польських стосунків було укладення у березні 1994 року Міжурядової угоди про охорону пам’ятних місць і поховання жертв воєн і політичних репресій.

У 1993 році відбувся історичний візит президента Леха Валенси в Україну, за рік Варшаву відвідав президент України Леонід Кучма. Під час високих зустрічей українська та польська сторони підкресливали думку, висловлену ще на початку ХХ століття, що без незалежної України не може існувати незалежна Польща й навпаки.

Активізація польської зовнішньої політики відносно України почалася у 1995 році з обранням президентом Польщі Александра Квасьневського. У січні 1996 року під час офіційної зустрічі президентів двох країн говорилося про важливість розвитку українсько-польських взаємин більш швидкими темпами.

Польща постійно підтримувала Україну на міжнародній арені.

Україна та Польща визнали взаємну співпрацю – стратегічним партнерством. Політичні цілі стратегічного партнерства Польщі і України полягають у тому, щоб запобігти появі нової лінії поділу Європи на ук-

раїнсько-польському кордоні, сприяти зміцненню відносин Заходу і Сходу і Півдня Європи, партнерство між двома країнами виходить далеко за межі двостороннього співробітництва, долучається до європейської інтеграції та євроатлантичного партнерства.

На запрошення президента Польщі Александра Квасьневського у червні 1996 року президент Л.Кучма взяв участь у зустрічі президентів Австрії, Німеччини, Угорщини, Словенії, Чехії, Словаччини та Польщі, яка проходила у польському місті Ланцута⁸.

У травні 1997 року Україну з офіційним візитом відвідав президент Польської Республіки Александер Квасьневський. Він взяв участь у засіданні Верховної Ради України і у своїй промові зазначив: “ Ми – свідки, а зараз творці великої справи. Повстає Європа миру, відкритості і співпраці. Захід і Схід – це вже не протилежні поняття, але два крила однієї цивілізаційної ідеї, яка нерозривно зв’язує поступ і розвиток зі свободою, правом і демократією. Вистачає кинути один погляд на мапу, щоб зрозуміти, яка важлива роль в цій новій Європі припадає Україні та Польщі. ... Сусідство з незалежною Україною для Польщі є надзвичайно важливо. Обидві наші країни вже понад тисячоліття належать до Європи, обидві є її істотною частиною. Розмір і потенціал наших держав промовляє за здатність кожної з них відігравати важливу роль в стабілізації ситуації в нашому регіоні. Отже тим більше значення має поєднання наших зусиль, виразом якого є стратегічне партнерство Польщі і України. Безпека демократичної і незалежної Польщі тісно пов’язана з безпекою демократичної і незалежної України”⁹.

Під час цього візиту до Києва була підписана Спільна українсько-польська Декларація “До порозуміння і єднання”. Символічним стало виголошення її тексту в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка перед студентами, майбутніми дипломатами.

Вона починається словами: “Президент України і Президент Республіки Польща, усвідомлюючи історичну відповідальність перед нинішнім і майбутніми поколіннями українців поляків, роль України і Польщі у зміцненні безпеки й стабільності у Центрально-Східній Європі, а також враховуючи важливість поглиблення стратегічного партнерства між ними, виходячи з Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року, у переконанні, що майбутнє українсько-польських відносин слід будувати на правді і справедливості, а також глибокому й широму порозумінні і єднанні, висловлюючи спільне прагнення до остаточного подолання складної українсько-польської історичної спадщини і заради того, щоб тіні минулого не затьмарювали сьогodнішніх дружніх і партнерських відносин між обома країнами й народами заявляють: ...

Сьогодні Україна і Польща є суверенними державами, добрими сусідами, стратегічними партнерами. Тому вкрай важливо подолати гіркоту, що залишилась в історичній пам'яті багатьох українців і поляків. До цього на спонукає не лише спільна відданість демократичним цінностям, повага до прав людини, основних принципів норм міжнародного права, а й бажання бачити Україну і Польщу в об'єднаній Європі." Вона закінчувалася словами: "На порозі XXI століття пам'ятаємо про минуле, але думаймо про майбутнє"¹⁰.

У червні цього року завдяки президенту Александру Квасьневському Леонід Кучма взяв участь у зустрічі з Папою Римським Іоаном Павлом II у польському місті Повідзе.

У листопаді 1997 року Міністр закордонних справ Польщі Броніслав Геремек відвідав Київ, це був його перший офіційний візит (до України та Литви) за кордон в якості міністра. В одному з інтерв'ю після цього візиту він сказав: "Допомога Україні, це допомога собі", підкреслював, що кілька останніх років йде процес польсько-українського зближення, у чому велика заслуга президента А.Квасьневського. "Польща і надалі буде підтримувати Україну у її прагненнях європейської та євроатлантичної інтеграції" – сказав у Києві польський міністр¹¹.

Даючи оцінку реальним українсько-польським відносинам, в інтерв'ю польській газеті "Жечь Посполіта" 31 грудня 1999 року Єжи Гедройц сказав, що за останнє десятиліття в Польщі "Найважливішим є питання східної політики. Ми повинні пам'ятати, суверенні балтійські країни, Україна та Білорусь є гарантією нашої незалежності. Незалежна Україна для нас важливіша навіть від належності до НАТО. Наскільки розуміння цього є з боку президента й урядових кіл, настільки суспільство не усвідомлює собі цього".

У травні 2000 року міністр закордонних справ Польщі Броніслав Геремек зазначив, що збереження незалежності України є одним із фундаментальних чинників безпеки в регіоні, закликав польських політиків активніше взятися за наповнення стратегічного партнерства конкретним змістом¹².

На порозі нового третього тисячоліття Міністр закордонних справ України Анатолій Зленко, напередодні зустрічі президентів двох країн у польському місті Казімеж-Дольний зазначив: "У сучасному українсько-польському сусідстві ми знаходимо не лише спільність історичної долі, яка поєднує обидва народи, але, передусім, важливий стратегічний інтерес. Українсько-польська співпраця, що спирається на єдність поглядів стосовно принципових питань майбутнього Європи, стала на нашому континенті фактом стратегічного значення. Інтенсивні добросусідські відносини між Україною та Польщею належать до важливих питань сучасної Європи"¹³.

У зверненні до учасників Світового Форуму українців, який проходив у Києві напередодні 10-річчя незалежності України, президент Леонід Кучма підкреслив, що найважливішим для нас є “Трикутник – Сполучені Штати Америки – Україна – Польща”.

З нагоди 10-тої річчя незалежності України міністри закордонних справ Франції, Німеччини, Польщі – “Веймарського трикутника” – Юбер Ведрін, Йошка Фішер і Владислав Бартошевський направили Спільний відкритий лист у якому говориться: “України є важливим сусідом “Веймарського трикутника”, а в майбутньому – Європейського Союзу. Ми вітаємо європейський вибір України, який свідчить про усвідомлення Україною себе такою, що поділяє ці цінності. Значний внесок України в регіональну стабільність, її практичне залучення для підтримки миру, толерантність до етнічних та релігійних меншин всередині країни, а також скасування смертної кари є, разом з іншими фактами, переконливими свідченнями цього. Розвиток демократичної, процвітаючої та стабільної України має велике значення для її сусідів та Європи в цілому. ... Країни “Веймарського трикутника” готові й надалі підтримувати Україну. Ми переконані, що завдяки нашим спільним зусиллям розширення Європейського Союзу приведе до посиленої співпраці з Україною”¹⁴.

У виступі на урочистих зборах, присвячених 10-й річчю незалежності України 23 серпня 2001 року під титулом “Незалежна Україна відбулася остаточно і безповоротно” Президент України зазначив: “Ефективне і комплексне розв’язання внутрішніх проблем, прискорення політичного та соціально-економічного розвитку України конче потрібні нам і для досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей, головна з яких – інтеграція в Європу. Вона, як і весь зовнішньополітичний курс України, визначена однозначно і остаточно. Цей курс підтримала переважна частина наших громадян”¹⁵.

Привітати Україну з її 10-ю річницею незалежності до Києва прибув президент Польської Республіки – Александер Квасьневський.

Законодавча база відносин України й Польщі сьогодні це – 125 угод, договорів, документів, які визначають економічні, політичні, науково технічні, військові й культурно-гуманітарні стосунки.

За десять років розвитку стосунків між державами Україною і Польщею створено правові політичні підвалини для всіх інших напрямків розвитку українсько-польських відносин.

За прогнозами Збігнева Бжезінського до 2010 року у Європі утвориться нова франко-німецько-польська-українська вісь¹⁶.

Посол України в Республіці Польща Дмитро Павличко у листопаді 2001 року у Мюнхені на міжнародній конференції “Україна-Польща-Німеччина: де кордон Європи?” підкреслив: “Польща з усіх

наших західних сусідів і взагалі з усіх країн Заходу, найглибше розуміє Україну, найкраще знає її історію, тривалу боротьбу за державність, найщиріше виступає в обороні її суверенної політики, найактивніше пропагує очевидне істину про те, що без самостійної Української держави Європа демократична, безпечна, зростаюча в добробуті, а не в озброєнні, є немислимою. Сьогодні взаємини України й Польщі розвиваються на засадах стратегічного партнерства, на основі повного довір'я, розумінні взаємозалежності наших національних інтересів. У Польщі змінюються уряди, але польська політика щодо України залишається незмінною, те саме слід сказати про політику України щодо Польщі"¹⁷.

Стратегічне партнерство з Польщею сьогодні є важливим геополітичним чинником зовнішньої політики України.

ПОСИЛАННЯ

- 1 Наше слово. – 1990. – 10 червня.
- 2 Батенко Тарас. Опозиційна особистість: друга половина ХХ ст. Політичний портрет Богдана Гориня. – Львів, 1997. – С.249.
- 3 Там само.
- 4 Руденко Г.М. Україна дипломатична. – Київ, 1998. – С.7.
- 5 Дзеркало тижня. – 2001. – 23 серпня.
- 6 Голос України. – 1992. – 21 травня.
- 7 Глібов В., Горун Д. Українсько-польські взаємини в пострадянський період. Деякі аспекти політичного і економічного співробітництва // Політика і час. – 1997. – №5,6.
- 8 Україна і Європа 1990-2000. Частина I. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка. – Київ, 2001. – С.244.
- 9 Rzecz pospolita. – 1997. – 22 maja.
- 10 Poland. Ukraina Bliski i wazny partner. – Warszawa, 1998. – S.6.
- 11 Gazeta Wyborcza. – 1997. – 18 listopada.
- 12 Rzecz pospolita. – 1999. – 31 grudnia.
- 13 Анатолій Зленко, Владислав Бартошевський. Україна та Польща на порозі нового тисячоліття // День. – 2001. – 14 березня.
- 14 Розширення Євросоюзу приведе до посиленої співпраці з Україною // День. – 2001. – 22 серпня.
- 15 Урядовий кур'єр. – 2001. – 23 серпня.
- 16 Мельникова І.М., Мартинов А.Ю. Україна в новому геополітичному устрої Центральної та Південно-Східної Європи (90-ті роки ХХ століття) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Випуск 10. – Київ, 2001. – С.101.
- 17 Дмитро Павличко. Ми вже встали з колін // Український Форум 2-15 січня 2002 року.

Надійшла до редакції 23.01.2002